

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
РЕСПУБЛИКИ ИНГУШЕТИЯ
им. Дж. Х. Яндиева

УГУРЧИЕВ АЗМАТ-ГИРИ

ЛАЪТТА МАРХ1АДЕЛЛА

НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
РЕСПУБЛИКИ ИНГУШЕТИЯ ИМ. ДЖ. Х. ЯНДИЕВА

УГУРЧИЕВ АЗМАТ-ГИРИ

ЛАБТТА МАРХ1АДЕЛЛА
СТИХАШ

с. п. Орджоникидзевское

2010

2

К 84.09 (=Инг) 6-5
У 279

Учредитель и издатель -

Национальная библиотека РИ

Руководитель проекта - Ц. Газдиева

Ответственный за выпуск - А. Базоркина

Редактор - Х. Накостоев

Верстка - А. Хочубаров

Угурчиев А.-Г.

Обнимаю землю: Стихотворения.- с. п. Орджоникидзевское:
Национальная библиотека Республики Ингушетия, 2010 г.-68 с.

УГУРЧИЕВ ШОВХАЛА АЗМАТ-ГИРИ

Ваъв 1945 шера 26 сентябре Целиноградски областа Есиль яхача станце.

1957 шера Даъймехка цлавенав Наъсарен районерча Экажкъонгий-Юрта. 1963 шера йистейоаккх юкъера школа. Цул тӀехъагӀа массехк шера цу школе наъна мотти литературеи хъехаш болх бу Азмат-Гире.

1968 шера Угурчиев Азмат-Гире балха отт Нохч-ГӀалгӀай телевиденеи радиокомитетеи дикторалла, тӀехъагӀо корреспонденталла.

1979 шера денз таханарча денга кхаччалца болх беш хъавоагӀа республикански «Сердало» яхача газете. Юххъанца корректор волаш, цул тӀехъагӀа корреспонденталла, отдела заведущи волаш, тӀеххъарча 15 шера керттерча редактора заместитель волаш къахъегаш ва.

Литературни йоазонаш де волавеннав 1963 шера денз. Цун стихаш кепайиттай «Ленина никъ» яхача районни газетеи, «Сердало», «ГӀалгӀайче» яхача республикански газеташ тӀеи, «Лоаман луйре» яхача альманаха тӀеи «Литературни ГӀалгӀайче» яхача журнала тӀеи. Хъалхара къаъстта книжка арадаъннад 1971 шера. Из дар «Стихаш» яхаш. Цул тӀехъагӀа арадийннад «Дега уйлаш», «Нана-Даъкъасте», «Са Дега безам – ГӀалгӀайче», «Дега мерзаш» яха стихотвореней сборникаш.

Угурчиев Азмат-Гире российскийски Федерацие йоазонхой Союза доакъашхо ва 1991 шера денз. Иштта 1983 шера денз из ва СССР жерналистски Союза доакъашхо.

2000 шера денз цо лелаю «ГӀалгӀай Республика культура заслуженни болхло» яха цӀи. 2005 шера цунна яннай «За заслуги» яха орден.

Лятта марх1аделла

Илли

Хьо 1овежар лятта марх1аделла,
Баккха ца кхувш арг1анара ког.
Доттаг1чунна корта карабилла
Детта ца луш сецар дулха дог.
(Т1ехъаоалар)

Дуккха хиш д1аихад цул т1ехъаг1а
Б1арчча т1ехъе хьал ма кхийнайий.
Бакъда нана, нана хъежаш яг1а.
Алал ва нах нана бехке йий?!

Духьал воаг1а во1 г1анакха хийла,
Заг1е велаш, кадай борал деш,
Бакъда, ши кулг хул цун ша мо шийла,
Нанас ший хур ма ду уж д1оахдеш.
(Т1ехъаоалар)

Духьал йоаг1а школе иха ханаш,
Беша га д1айог1аш ваьлла ха.
- Хьона лаьрх1а йог1 аз нани, - яхаш,
Цо д1аег1а каьлика 1ажий га.
(Т1ехъаоалар)

1аж а бокъабеннаб цул т1ехъаг1а,
Цох цхьа гудар мара йисаяц.
Т1ем т1ар во1 ц1аварга хъежаш яг1а
Нана во1ах дог дилла ма яц.
(Т1ехъаоалар)

Хьо ловежар лаьтта марх ладелла,
Баккха ца кхувш аргланара ког.
Доттаг чунна корта карабилла
Детта ца луш сецар дулха дог.
(Техьаоалар)

Цу хана иштта дацар...

Цхьан хана иштта бацар нах шоайла,
Рожах яь цхьа булка иттане екьар.
Харцволча зламаг чоа кьоаночо хийла
Букь блоаххала ший ласа еттар.

Цхьан хана иштта бацар нах шоайла,
Кьоаночо аьннар лоарх лаьме дар.
Цу хана нах влaший тлерагла бар шоайла
Уж влaши хьерчаш даиман бар.

Цхьан хана иштта бацар нах охца,
Ше мел доа хлама юкьара дар.
Нагахьчун тлаювха коч еце а хувца
Влaший глoзбаьнна безаме бар.

Цхьан хана иштта бацар нах бежа,
Бахьанаш лахе кач ахацар.
Той долча моттиге саг гацар вежа
Кьонахчунна из доаг лаш ма дацар.

Цхьан хана иштта бацар нах кьиза,
Сом-эппаз даккха вовхацар саг.

Цу хана мича бар тахан мо биза.
Сагал ца дохаш чакхвоалар саг.

Цу хана белхий бора длаэтте,
Хи йисте бахе кирпичкаш йора.
Тлаккха царех цленош хьалдетте
Кьона дезал чуховша бора.

Хланз хланад вай влаший барт боацаш,
Аьннача дош долаш нагахьа вац.
Вайчулла цленагла ший овла болаш
Укх лаьтга хьабданна цхьа кьам ма дац?!

***Хьо вицваь ха йоагларгьяц
(Чахкиев Идриса Саид дагавеха)***

Ле тиганзар ла даггара дехарах,
Хьоца лийннарий дегаш дехад.
Хлама хиланзар сабарде аларах,
Хьох кьастар наха чоагла лаьткьад.

Ла селхан хестадаь лоамаш да делхаш,
Хьа кхома делхаш да лоаман кхуркхолгаш.
Ла хьайна егла глала я маьлхара,
Хьона гешт дир дехаш Даьлагара.

Ла дегла «Дошо блоаглий» да делхаш,
Хьа «Бертий бийсаш» я тахан лувгаш.
Низ болчо хьох кьахетам болба,
Хьох кьастар ла тхона Дала низ лолба.

Ираз да, Саїд, иштта д1авахар,
Бакъда, лоалац тахан хьох къастар.
Фу дергда, иштта я цу Даъла кхел,
Лергвоацаш кхеллар оаш хъалахал.

Бер санна вар хьо кагий барашца,
Боккхаг1а барий тхьамада вар.
Хъавера къонах волаш х1анззалца,
Къонах волаш лахъта виллар.

Хъа кхома делхаш ма дий тха дегаш,
Хъа кхома елхаш я Тийрка талг1енаш.
Я Робби, къахетам Саїдах белыхъ,
Ялсмален совг1ат 1а цунна делахъ.

Ер муг1араш язду аз сай дега ц1ийца,
Саїд, хьо даиман вахаргва тхоца.
Хьо оаха вицваъ ди доаг1аргдац,
Хьо санна эздий кхы воаг1аргвац.

30.10.08 ш.

Новкъосташка

Ер Дуне даа хьогаш д1адахар шо,
Г1ийла бо хинна цхъаъ висар со.
Фу дергда, цу Даъла кхел йоккха ма йий,
Дукхаг1а вийзар цо д1а ма эций.

Х1аранега кхоачаргъя кьиза 1оажал,
Цох к1алхъарваьннар сона гойтал?
Лергвоацаш саг дунен т1а вац,
Из кхета ца дер ва ч1оаг1а харц.

Кхоана лергдолаш мо Даьлаха кхера,
Хъарамча рузкъана ма хила т1ера.
Вай каша хьоргдар - цхъа мерчи да,
Из а ха яьлча, дожкалургда.

Хъа итт ц1а дале, доаккхал ма де,
Цхъан ц1аг1а мара хье ца вуже.
Итт барзкъа дар аьле курал ма е,
Ца1 мара барзкъа т1а ца дувхе.

1а миска вар хьаллаца, саг1а дале,
Бала бар тебе хоза дош аьле.
Из да хьона накъадаргдар,
Къематдийнахъа хьо воаккхийвергвар.

Ламазах, мархах ма хила къехкаш,
1а ханнахъ кхоачашде уж паразаш.
Т1ехъа ца тетташ загат д1але,
Визза бусалба 1а хье лоархе.

1а нах ма 1ехабе доацар а дувцаш,
Хургва хьо т1ехьено ийрча вувцаш.
Харц лувр Мухъаммада уматах вац,
Даьлагар цунна къахетам хургбац.

Чхьаглар ма мела, ма увза гларе,
Лаьрхладац уж жайнахьа маьле.
Охца ма хила шоай дезалашца,
Бувзам лоаттабе гаргара барашца.

Аз дувца декхараш оаш кхоачашдой,
Хьанна хов каша лазап шоана дай лой!
Цу лазапах вай Дала лорадолда.
Барт-цхьаогла йолаш массаза дахалда.

10.02.08 ш.

Нанас вицваь вац

Ма клант вар из меттахь,
Бакьда, тахан вац.
Вийра, тега меттахь,
Вийнар малув хац.

Эрий ара вензар,
Юрта юкье вийра.
Цо мухь беттар даггар...
Довхой бовда кхийра.

Мега клант длаваьлар,
Нана цхьаь йита.
Ши кланк бойла висар –
Йилаг - кхелета...

Бешлоам санна къаьна
Нана ягла коа.

Цун кѣина делхаш санна
Хет делхаш доа лоа.

Наѣна дог да лазаш –
Иштта кхеллад из.
Ерзац дега човнаш,
Цѣийх 1увдалуш я уж.

Цунга кхаѣча бала
Сенца бустаргба?
Боаг цун дега ала,
Из сево боабергба?

Шолж чухеце а, хина
Боабе могоаргдац.
Лоамаш делх цун кѣина
Царна а дицлуш дац.

Наѣна из во1 вийнав,
Хѣано вийнав хац.
Вийнав куклий хана –
Нанас вицваѣ вац...

27.02.08 ш.

Халахет

Халахет новѣостий д1аухаш,
Т1еххѣарча новкѣа накѣабоахаш.
Халахет кашмашка керда чурт дайча,
1ажаг1ча лоабата боарз б1аргабайча.

Халахет д1аваьлар аьнна хезача,
Селхан г1аьхь хиннар тахан кхелхача.
Халахет маьждиге дакъа-ламаз деш,
Венна д1аволлачоа т1ера мух беш.

Ер Дуне д1аьха дац, мелла вай къувсарах,
Лергдоацаш санна вай рузкъа 1оадарах.
Каша вай хьоргдар - боза мерчий,
В1аши т1ера хила вай мегаций.

В1аши бохам беш дош х1ана оал,
Мегаций де вай багенна доал.
В1аши хьерчалуш хила г1алг1ай,
Дагабехе эздий баьха вай даьй.

Вай кашмаш ма латтий денна хьалдузаш,
Керд-керда б1арга гу цигара чурташ.
Мичад вай оакхарий, вай нах ма дий,
Моллаг1ча х1аман ший боарам ма бий.

Вай ховха кхалнах жералла баг1а,
Вайна хьалхашка бой хьалкхувш доаг1а.
Ши шай мах боаца х1ама хьаллаьце
Хьовз вай цкъаза тур-тепча даьккхе.

Гонахьа хьажа, б1аргаш хьадийле,
Хоза ма дий ер маьлха дуне.
Массане а доал дуненах дакъа,
Массане юкъар я из маьлха 1аькъа.

03.11.08 ш.

ХІаний байташ гІайгІане?

ХІаний, поэт, хьа байташ гІайгІане?
Оал сога цхьаболчар хийла.
- Хьажал гоннахьа, мел хоза да дуне
Ма екийтал хьай уж селла гІийла...

БІарга гуш долчо цецваьккхав тахан.
Керд-керда хозар бІарзалагІ да.
Бой дусаш лоалахо вийнав са селхан,
Цун кхома делхаш берилгаш да.

Котам ювш мо мара хетац хІанз саг вувш,
Из бІил хьахезача цецвалар дац.
Хийла дезал пхьераза дІабувш
Уж вайна бІаргаго воашта ма лац.

Во мел дар даьржад гІалгІашта юкъе,
Воаш алий хеталга - ираз довр да.
Бедарах тоаденна, дегаш да биркъе,
ЮхьІаьржонга вай долхаш да.

Иштта дІадолхе чаккхе во хургья,
Вай цадезараш вайх беларгба.
Тиша гІехье гІаккха хьалкхувргья,
Гаргало юкъера дІахадаргья.

ВоккхагІчун дош дац аьннача отташ,
Дезала доалде цунна могац.
Са хинна даьлча Іуйрийна гІотташ
ГІехьено фу леладаьд цунна хац.

Со кхеташ вац вай мича г1ерт кхача,
Хьано баьккхар тахан бахаб?
Х1анад вай, ва нах, селлара коача,
Вай дай-м кьонахий болаш баьхаб.

Цхьоаг1о яларе

Дала ма хов дика а даь дар вай,
Денала юхатоха цхьаккха низ бац.
Цхьадолча х1амашта во дацар вай,
Бакьда, цхьоаг1о йолаш-м дац.

Вайна эшар барт мара х1ама дац,
Вай барт хуле цхьоаг1о а хургья.
Цхьоаг1о ца хуле цхьаккха а ма дац,
Тиша т1ехье хьала ма кхувргья.

Цхьаболчар йоаца г1алаш ма йий вай,
Цхьанне а боаца Маьт-Лоам ма бий!
Барт-цхьоаг1о йолаш баьхаб вай дай
Цар хьамара барт хила вай мегаций?!

Йиш яц вай тахан сатийна даг1а,
Аз ца дой кхычо хьадергда, яхаш.
Вай бе доал шоана ираза д1оаг1а,
Т1аккха х1ана дац вай барт болаш?

Цхъаболчар шоашкахъа увзабу ювраг1а,
Ца1 1ехавъа а яа г1ерт сискал.
Хет царна шоаш массарел толашаг1а,
Доацар цар ларх1ац шин шаъ маьххал.

Б1аргагац сатийна ший балхах воаллар,
Хъаьналча рузкъах кхоачам беш вар.
Теркал виц лоалахо - ц1ен оаг1ув хаьрцар,
Кагийча дезалах ц1а дизза вар.

Бала бац цар шоай дар хьалдаьлча,
Латте а таьзет мехка 1аьржделла.
Г1айг1а яц царга шоай дар тоаделча
Лоаллаха яг1е а нана во1 велла.

Дала ма хов дика а даь дар вай,
Денала юхатоха цхъаккха низ бац.
Цхъадолча х1амашта во дацар вай,
Бакъда, цхъоаг1о йолаш-м дац.

Лоралелаш

«Воча т1ехьено дай бийцаб,
Дер дайначо даьр дийцад», –
Да вай оалаш хийла хеза,
Иштта нийслуш ма хул цкъаза.

Цхъавар къамаьла ва шаьра
Ваьлча санна из ше б1аьра.

Вац из в1алла дуне дайза,
Балха морзо, цун чам байза.

Хьоара бод мо к1ай да кулгаш,
Михо мерца яц юхьмараш.
Йоарх1аш яьнна ул цун беш,
1унал тесса доал ца деш.

Эзар сага хьабкьал дала,
Ший мохк бахьан эше вала.
Ший низ кхоачаргболаш мо
Даим кийча волаш мо.

Хеталургда ца вовзачоа,
Цунга цкьара ладийг1ачоа,
Мега кьонах ва, аьнна
Байсар Мочкьах хьаваьнна.

Долхаш, доаг1аш оаш из зелаш,
Цо дувцар теркал оаш ма делаш.
Из цун «лазар» хьадаргдоацаш,
Унах санна лоралелаш.

Техьенна дицлургдац

(илли)

Г1алг1айче дуненна яйзай –
Кьонахий хьалкхебаь мохк.
Котало а цунна яйзай,
Д1адаьннад 1аьржа дохк.

Моастаг1 чухыйлхача хана
1а лай хила тигадац.
Цхьа г1а биллал юха яла
1а тиггане тигадац.

Котало бахъан, тахане бахъан
Хьа кьонгаш к1езига лийгабац.
Цхьабараш мичаб ховш бац тахан
Уж кашмашка бехкабац.

Бадийсаб уж гаьнарча гаьне,
Даьхе бахъан лийгаб уж.
Б1аргаш дайнад къаьнача ане,
Ц1абахкарга сатувсац.

Ма елха, нана, уж боаг1аргбац,
Кьонгаш зехьа байнабац.
Царна караг1даьнна денал
Т1ехьено ц1аккха дицдергдац.

Дикага сатувсац

Воаш сатувсац кхоанарча дикага
Вай дицду 1оажал гарга ехалга.
Х1ана аьлча, кхоане т1аеча
Доккхаг1 ма хургдий бер а агачу.

1уйре хьаеча сайренга сатувсац,
Сайре хьаеча 1уйренга хьеж.
Иштга дах вай, 1оажал воаш ехаш,
1оажал хьаехаш кизга чу хьеж.

Ахархочо догдоах б1аьсти яларга,
Хьяьна боал боаккхаш лаьтта ахарга.
Т1аккха сатувс цо ахка даларга,
1оажал хьяехаш сатувс гуйренга.

Беро сатувс ше доккха хиларга,
Кхелетачо – мож-мекх даларга.
Йи1иго – сихаг1а ше нускал хулга,
Мега к1ант кхийтта, ше маьре г1олга.

Бераша сатувс Керда шу дарга,
Корсама гонахья иллеш даха.
Совг1аташ дахьаш Г1ор-Дади варга,
Цунца д1аувтгаш сурташ даха.

Х1аьта ха йода, масса дын санна,
Селхан 1обаьраш боккхий хиннаб.
Уж а д1абовргба кхы а боккхаг1 хинна,
Ер дуне мел латт иштта хиннад.

- Ма воккха хиннав, - хоз цхьанне оалаш,
- Ма сиха йода ха, - оал шоллаг1чо.
- Даьра иштта-м 1оажал а я йоаг1аш, -
Лаьтта б1арахьяже оал кхоолаг1чо.

Иштта да вай, дунен т1а дахаш,
1оажалга кхайкаш 1аьхарте долх.
Дикага сатувсаш бах дуккхабараш,
Цу Далла т1абилла шоай кхела болх.

**Хьо вар мега кьонах
(Осмиев Сосе Хьамзат дагалаьца)**

Хьа сибат, хьа амат дагара далац,
Хьо вар визза кьонах.
Хьо «вац» аьнна тахан оалалац -
Поэт вацар дикаг 1а.

Хьо вар мега таржамхо,
Цена ховра мотт.
Хьо вар дика хьехархо.
Хьо г1анахь духьал отт.

Малув яхар хьо д1аваьннав?
Аз цунца кьувсаргда.
Мегац поэтах ала «веннав» -
Цун иллеш дахаш да.

Хьа иллеш декаш долча хана
Хьо даим тхоца ва.
Вац хьо тхона ц1аккха кьаьна,
Хьо массаза кьона ва.

Иштта хургда зама й1оаххал
Хьо т1ехьено вицвергвац.
1а яздаьча иллей маьххал
Укх дунен чу х1ама дац!

06.01.2010

**Вай кара х1ама дац
(Комиев Султан-Гири дагалаьца)**

Ма хала дош да «д1аваьлар» яхар
Кхы Султан-Гири б1аргагургвац.
Хьо санна вола новкъост д1авахар
Хала да, дего т1аэцаш дац.

Селхан мо хет сона хьо сайна вайза,
Ткъаби итт шу д1адахад цу хана денз.
Селхан мо хетт хьо шахматех лайза,
Баьдеча лахьте уллаш ва х1анз.

Бакьдолчунна т1ехьа вар даиман,
Хьо воккхаг1чунца воккхаг1а вар.
Хьайца долаш вар хьо ислам-иман,
1а оала х1ара дош ший метте дар.

Ма ц1ена лар я 1а лаятта йитар,
1а бусташ ловзар х1ара хьай ког.
Цудухьа хала да тахан хьох къастар
Хьай халкъа детталора хьа дулха дог.

Бер санна боча дар хьа «Сердало»,
Кьона барашта 1а хьехам телар.
Газетах йоаллар хьа дега ондало
Цун г1озал хьа юхь т1а хьагуш хулар.

Онда фос йихьар 1оажало кхайда,
Из юхаяккха низ бац дунен чу.

Ха тиллар кхераш мо къиза тлакхайда
Эздий клант вихъар ла баьдеча каша чу.

Хьо вицваь ха хургъяц хьох хьийрчачарна,
ла биллача накъа тла йоарх1 тлаяргъяц.
Хьох доккхал деш мел лийнначарна
Хьа эздий юхь-сибат дагардаргдац.

21.06.09 ш.

*Хьо тхоцара хабда вац
(Чаккиев Саид дагалаьца)*

Нийса шу даьннад хьо тхоца воаца
Бутт баьлча санна мара хетац.
Шу даьннад, Саид, хьа са чухь доаца,
Хьо воацаш хиларах тхо теша а тешац.

Теша тигац вийзача дегаша,
лоажало катехар къиза кхайда.
Уллаш ва хьо тахан баьдеча каша,
Новкъост вац оарцаг лваьнна тлава.

Хьа «Дошо б1оаг1ий» да хланз а делхаш,
Хьа «Бертий бийсаш» я тахан лувг1аш.
Хьа новкъостий ба хьо Даьлагара вехаш,
Ялсмала вахийтар хьо Цо дог доахаш.

Атта даанзар ла ер маьлха дуне,
Нахацарча беамаха диза дар дог.

Оалар 1а «Саг хила, нагахъа хуле,
Веце ва кертах яьнна хьо бог».

Дуне чухошшал дар хъа з1амига дог,
Уйла йий оалар 1а х1ара дош.
Хьалха хьеже ловзар 1а ловзаш боа ког.
Деналах веха эгацар гош.

Хьо воаца шу даьннад, б1арчча шийтта бутт,
Хьо дагара ваьнна ди денадац.
Тхона хъа сибат даим духьал увт,
Хьо тхоцара хаьда ди доаг1аргдац!

Со д1аваьлча

Со д1аваьлча готаш совцаргьяц,
Масса хиш а юхадерзаргдац.
Гаьнашта б1аьсти г1а тохаргда,
Вахар а массаза санна хургда.

Малхо ший й1овхал к1езигаг1а лургьяц,
Новц1олго лекхаргья ший ашараш.
Со д1аваьлча зизаш маьлхара г1оргдац,
Ноаноша дергда кхы а бераш.

Езаш хинначо а кхывар лохаргва,
Цун б1аргк1алхара хий сиха докьлургда.
Боарз са бокьабелча цо вицвергва,
Шийна ца ловш санна маьрел дергда.

Доттаг1аша шун т1а хайша баг1аш,
Хов сона, безамца со хьоахавергва.
Ц1аьхха сацийта шоаш ду кьамаьлаш,
Сох лаьца д1аьхха дош цар аргда.

Массаза санна Маьт-Лоам а латтаргба,
Хаьрца чуйоаг1аргьяц даьша яь г1ала.
Со д1аваьлча а безам бахаргба,
Сийрда боагаргба цун ц1ера ала.

Ший ханнахьа бутт хьакхетаргба,
Сийрда йоаккхаш еррига Даьхе.
Хьаста керте к1антий ухаргба,
Хьалха санна мехкарашка дог даха.

Со д1аваьлча х1ама хувцалургдац,
Кхоачарбараша саг1а даккхар мара.
Со накъавоаккхаш саго во дош аргдац,
Вувцаргвац цхьанне а дикаца мара.

Х1ана аьлча, нахаца ваьхав со хьаьнала,
Хьарамчох со Дала лораваьв.
Иштга хиннай массазара оамал,
Эздел хьалхадоахаш со хьалкхеваьв.

Со д1аваьлча готаш совцаргьяц,
Масса хиш а юхадерзаргдац.
Гаьнашта б1аьсти г1а тохаргда,
Вахар а массаза санна хургда.

Нах боаца таъзет

Елхаш я нана, елхаш я нус,
Дакъа ц1аденад сийсара бус.
Лийннав во1 ший ц1енах ваьнна,
Х1анз тхов к1ал ул чура са даьнна.

Таъзета нах бац бе ховшшал мара,
Каш доаккхаш латт цу кашмий ара.
Дакъа ламаз дайта цу коа саг вац,
Хиннав йоах веннар ше ч1оаг1а харц.

Беш мух бац цу коа венначун т1ера,
Кодам беш саг вац чура е т1ера.
Цун дакъа лувчаде саго тигац,
Барзкъаш т1ехъ ца веллача из варг ма вац.

Венначун карах байнаб нах маьрша,
Таъзеташ лаьттад юрташка 1аьржа.
Хийла вар вейхав, хийла де дайна
Мичахъа ва ца ховш, ва венна-дийна.

Ше санна Дала лаьтта хъакхелла
Нах ба цо боабаьраш, х1анз ше улл вийна.
Цун нана яг1а б1аргаш а кхаьла,
Са чухъ дац цунна яле а дийна.

Хъаштдоацаш

Ма хъаштдоацаш качъера хьо, кьоанал,
Кхайка, хъатта доацаш ера хьо.
Сайна дагадоацаш хьоца хийцар кьоанал,
Тахан воаккхалгахъа лестав со.

Гаргарбарий дика т1а, вон т1а веча,
Со маг1а баърче хъалмаг1ваккха г1ерт,
Нагахъ иштта моттигаш нийсьелча
Сай хурдаъ со эг1ахъа 1оха г1ерт.

Бакъда, дог да массе хана кьоана,
Из ца1 да-кх кьоанал фуй ца ховш.
Хоза кхалсаг б1арга яйча сона
Араэккха санна детталуш.

Т1аккха хул со пхийттар ваьлча санна,
Дег1а хи а ши-шег1 хъалнийслу.
Ца вовзачар алац иззал ханна
Со воккха ва - селлар со кьонлу.

Кьонлу са дег1а мел йоа маъже,
Б1арг а ц1аьхха сийрда баьле хул.
Малх са отташ латте а тахан ийже,
Хъа безамо со кьоаналгахъа кхувл.

Духъал ух уж ховха, кьоана ханаш
Юхаластаргйоацаш д1аяха,
Царех ма хет тахан дошо г1анаш,
Бийсан б1аргадайна т1ех лийлха.

Г1улакх доацаш качъера хьо, кьоанал,
Кхайка, хьатта доацаш ера хьо.
Сайна дагадоацаш хьоца хийцар кьонал,
Цудухъа воаккхалгахъа лестав со.

«Сердалога»

1а никъ хъехаш хийла кхийнав,
Меттахъа етташ моастаг1 вийнав.
Сталин хьо д1акъовла г1ийртав,
Из ше ц1ера алах ваьгав.

Массаг1 бийттаб хьона чоалког.
Массаг1 г1ийртав дожаде.
Дукха г1ийртаб даккха хъа дог,
Хьона тийшаболх хъабе.

Кхойтта шера къайла лаьттад,
Цхъаккха бахъан, бехк а боацаш.
Бакъда, юха хьо дийнденнад,
Тоаденнад хьо, алга доацаш.

Бакъда, лоалац цхъаболчарна
Оапаш боацаш дувца бакъдар.
Москве й1айхача баг1ачарна
Б1арге къувл хьо иштта хилар.

«Сердалоца» дов мел лаьцар
Г1алг1ай къаман моастаг1 ва.
Хьо ца лоарх1ар, хьо ца дезар
Гайна-ганза вожаргва.

Вожаргва из г1анда т1ара.
Ханахь метта воаг1аргвац.
Варгва т1аккха цец г1анкара
Из ха в1алла гаьна яц.

Х1анз мо наха дукха дезаш,
Тхона телаш й1овхало.
Массаза наьха дегаш хьесташ
Дахалда хьо, «Сердало»!

Балан ди
(хетаю Плиев М.-Са1ида)

Из вац аьлча ма тешалаш -
Цун са вайца да.
Корах воаг1ий ма хьежалаш
Из вай дегашка ва.

Махьмад-Са1ид, Махьмад-Са1ид,
Сона-м хьо дийна ва.
Б1аргашка хьалхашкар ца доалаш
Хьа велакъажар да.

Балан ди, балан ди
Эшалонаш йоаг1а,
Беза мухь ийца
Духьал ювл дерца.

1а дукха лайра 1азап, бала
Пхийтгара ваьлча денз.
1а ег1ар йожаргйоаца г1ала
Из я т1ехьлен ганз.

Казахстана эрий ара
Хийла цхьаь висав.
Духхьал са чу хилар мара
Доацаш хийла иллав.

Балан ди, балан ди
Эшалонаш йоаг1а,
Беза мухь ийца
Духьал ювл дерца.

Хьа ираз хилар Даймехка верза,
Цу хьай т1ехьено хьо воккхий вир.
Дега човнаш яцар тугаш ерза
Из 1а хийла хьакьодадир.

Балан ди, балан ди
Эшалонаш йоаг1а,
Беза мухь ийца
Духьал ювл дерца.

Вахаргва со Шолха

Унах санна сох лораярах,
Воагларгва со Галмисте.
Мелла духъале сона ярах,
Низ кхоачаргбац со къарве.

Хана аьлча, из ба са Даьймохк,
Дега йловхал цига я.
Цига доал тахан дикъа дохк
Из дладаргда, тешаш ва.

Ха цъьан дакъе латташ хинна яц,
Вийлар хийла велхаш хул.
Из аз сайгар тахан оалаш дац,
Хьоргба хларане ший мул.

Маьженаш кагъяь ул са Даьймохк,
Уж хъано хоттаргъя.
Гобаьккха даьй тлехкаш ухк,
Уж хъано длайохкаргъя?...

Аькха дагла са цийха диза,
Хлама гунахь доацаш мо.
Со лел бало кер хьалбиза,
Моастагунга хилда согар во.

Даггара оаш со лораварах
Галме чу со лувчаргва,
Шоай хъашт меллад кхерам тувсарах
Со Галмисте вахаргва.

Бли оттабе сона духьал кхолха,
Шоай низ гойташ герзаш хьалха тувса.
Кастта вахаргва со цу вай Шолха,
Клорда ца деш моастагI чунца кьувса.

27.06.94 ш.
Грозный.

Турпала гIала

(илли)

Малгобек, Малгобек - турпала гIала,
Хьона хийла байнаб из цIера ала.
Малгобек, Малгобек кьонахий шахьар,
Вайна лов Малгобек иразе яхар.
(ТIехьаоалар)

Хийла мега клант цига вежар,
Хийла воI воацаш нана йисар.
ТIехьено уж цIаккха бицберг ма бац,
Цар сийле йицьяь ха йоагIаргьяц.

МоастагI хьо ший хана йохае гIийртав,
Хьа мехкадаьтанна доал де хьежав.
Малгобек, Малгобек духьал лаьттар,
Из бахьан моастагIчо хьо Iошаьрйир.
(ТIехьаоалар).

Дошоча алапашца леп турпала ц1ераш,
Ха-зама яларах йицлург а йоацаш.
Турпалий боарзаш т1а дада зизаш
Уж даима дадаргда кхоачалургдоацаш.
(Т1ехъаоалар).

Бераша байташ еш шун денал дувцаш,
Къоаноша т1ехбоалаш маъл кхайкабу.
Ираз да, Малгобек, хьо тахан йолаш,
1а хъай во1 лоарх1аш аз воккхий ву!
(Т1ехъаоалар)

Бакъдар дувцаш

Стихаш бакъдар дувцаш хила еза,
Ханаш хувцяларах а доацаш.
Поэт ц1и яр поэт хила веза,
Болат санна оала дош а долаш.

Са малх, сабардел хъай, чу ца бузаш,
Со дош аьнна х1анз а ваьннавац.
Хъа беркатеча й1овхалах ца вузаш,
Аз т1еххъара байт х1анз а язъьяц.

Стихаш бакъдар дувцаш хила еза,
Даим дунен хозал кхайкаеш.
Поэт ц1и яр къонах хила веза,
Ший иллешца лоамаш декадеш.

Бийса, сона гарга хьо ма г1ерта,
Хьоца оаг1ув билла раъза вац.

Д1аяккхал 1а 1аьржа из хьай ферта,
Со дунен чам биа ваьннавац.

Стихаш бакъдар дувцаш хила еза,
Хало атто т1акхачарах доацаш.
Поэт вале къонах хила веза,
Курал, сонтал дег1аца а йоацаш.

Са малх латт х1анз ийженгахьа берзаш,
Г1адж кхоссала мара бисабац.
Бакъда, со 1аьхартенгахьа верзаш
Поэт волаш мара верзаргвац.

Даьр диса моттиг яц

Деррига а дика дар вай,
Дахара-дахкара,
Даьй хинна бац лай
Хало т1акхачарах.

Деррига а дика дар вай,
Зуламаш ца доре.
Вайна юкье зуламхой
Хьабаьржа бецаре.

Шийна хьаьнала вахаш вар
Цар лела мича вут.
Бехк-гунахь доацаш вар
Д1аваьккхе, таьзет увт.

Хийла да во1 вийна
Лабтангахь хьежаш ва.
Селхан вар из дийна.
Тахан д1аволлаш ва.

Малув кулг т1адихьар,
Ховш Даьла мара вац.
Цун берех бой хилар,
Зуламхо корош вац.

Ага теркош яг1а
Хьамсара нана.
Воша а дехьаг1а
Дог делхаш ваг1а.

Йиша дог г1елденна
Д1аежа улл.
Веший дег1 д1аьхденна
Дехьа ц1аг1а улл...

Деррига а дика дар
Цхьан вочо доаду.
Хьаьрваьнна лелар
Халкъо цкъа соцаву.

Лохаргба зуламхой,
Уж гаьна баргбац.
Вайна ха ма хой,
Даьр диса моттиг яц.

Кхел ергья Дала

(назам)

Ва Даьла, кхел елахь бехке волчунна,
Тхо наьна лоамех кьоастадаьчунна.
Каша 1азап 1а цунна совдаккха, Даьла,
Хьох тийша ма дий тхо, укх дунен Аьла.

Даькъасте са латташ байнарий духьа,
Цу бойла дисача берилгий духьа,
Кхел елахь, Даьла, бехке волчунна
Из де могоарг ма дац хьо воацачунна.

Мерчий доацаш к1ир хьекхаш бийхкарий духьа,
Коартолий ч1ораш йиарий духьа,
Дог1а чурт доацаш веллачун духьа,
Ва Даьла, кхел елахь бехке волчунна.

Машиннаькъаца дадийсача цу декыйй духьа,
Яьсий ца дешаш бехкача эзарней духьа,
Халбате байнача цу кьоаной духьа,
Тха Даьла, кхел елахь бехке волчунна.

Дайх-ноанойх кьоастабаьча дезалий духьа,
Шоай мехкар лелхабаь лелачар духьа,
Тахан а т1ехь оккхарбаьнна леларий духьа,
Ва Даьла, кхел елахь бехке волчунна.

Хьакхарчашта дуадаьча цу берий духьа,
Аьрх1 етташ боабаьча цу к1антий духьа,

Моастаг1чо эхь даьча мехкарий духьа,
Ва Низбар, кхел елахь бехке волчунна.

Кьонгаш боабаь яг1ача цу наьна духьа,
Деналах ца бохаш байнарий духьа,
Докьадаланза долча цар боарзий духьа,
Ва Даьла, кхел елахь бехке волчунна.

Хьа сабар, са Даьла, дуннена ма довзий,
Цкьа сабар а, тха Даьла, кхоачалуш ма хулий.
Дог тийша да тхо 1а бекхам бергболгах,
Тхо Дала лорадолда цох ца тешилгах.

Уйла йосс...

Дала дайта ди чакхдаьлча,
Малх лоамех д1акьайла баьлча,
Мишта чакхдаьлар са ди –
Уйла йосс са керта чу,

Дохадирий цхьанне а дог,
1отгаре дош аьнна?
Харцахь лайзарий-хьог1 ког
Накьт1ар гоалаваьнна?

Даларий-хьог1 бонна саг1а?
Миска вар хьаллаьцарий?
Бохам бирий-хьог1 аз сага?
Унахочох б1арг техарий?

Массаг1, массаг1 дагадох,
Бийсан метга воалаш –
Лоалахо меца висарий- хьог1
Даа-мала доацаш?..

Дала дайта ди чакхдаьлча,
Малх лоамех д1акъайла баьлча,
Мишта чакхдаьлар са ди –
Уйла йосс са керта чу.

Дог хьа ц1ена дече

Хьай хьашт дале б1аьзза г1о хьо Макка,
Сужне ухаш ламазаш а дехка,
Эзар доаккхаш б1аь сулхьа 1а даккха,
Элча везвеш салаваташ дехка,

Бакьда, «чутехар» хьа ц1ена дече,
Загат, саг1а ханнахь луш хьо веце.
Ши кепиг бац хьа 1амала мах, -
Укх дуненах дош хеташ хьо вах.

1аьхарте хьо нагахь йицъяь вахе,
Дезалашта нагахь кач хьо ухе.
Хьарамча рузкъан т1акхувш хьо вале,
Пхьук1оаг мо мара гургьяц ялсмале.

Дог массаза кьона да

Кховзткъа шерал ваьннав т1ех,
Дог-м да са кьона.
Хьо ца1 аз ца хаддаш лех,
Хилда ер диканна.

Аз хьо лехар пайда бий,
Т1ехъювл юххег1олла.
Дехар ду аз уйла йий,
1а со марх1аволла.

Ала хьо морг цхъаькха вац,
Хьо аз хувца х1ама дац.
Д1ахо диса дуне дуаш
Д1аг1оргда вай безам буаш.

Бакьда, гуча ялац хьо,
Сатем байна висав со.
Кховзткъа шерал ваьннав т1ех,
Хьо ца1 аз ца хаддаш лех...

Шераш, сабарде

Шераш, шераш, оаш корта к1айбаьб,
Баьрий мо хьидда шо долхаш да.
Шераш, оаш борал ма ч1оаг1а сихдаьд,
Шуца яхь лаьца со мул хьош ва.

Вац яхаш, хьалха мо, кадай, г1озваьнна,
Шераш, оаш со лаьттангахь 1отелаву.
Дог хайтац шерашка сай дехкеваьнна,
Аз дег1а хи лакха хьаллоаттабу.

Шераш, шераш, ма сиха шо дахар,
Михо бодабаьча ба1ах тара,
Хийла вийзар вихьа оаш витар,
Со маца лаьрх1а да шо вахьа?

Шераш-маршкаш, шоай борал лаьг1де,
Укх к1айча дуненах бизийта б1арг.
Дех аз шугара, з1амига сабарде,
Бакьда, шо уд, согахьа ца хьокхаш лерг.

Аз йийза кхалсаг кьинт1ера яккхалца,
Шераш, оаш сеце цхьа ха яккхал.
Цхьалха дог дийла цунга гойталца,
Са шераш-маршкаш, оаш сабардел.

Со цунга из еза ала вихьавац
Ха ехкаш ваьг1ав со, кхоана, яхаш.
Сиглара лувцаш седкьий а кхихьадац,
Иштта са шераш д1адахар ахаш.

Тахан, са шераш, со сомаваьннав,
Са б1аргаш х1анз шерра делладеннад.
Вахара мул боаккхаш кха йисте ваьннав,
Чхьаг1ар мелча мо дог делладеннад.

Шераш, шераш, оаш корта к1айбаьб,
Баьрий мо хьидда шо долхаш да.
Шераш, оаш борал ма ч1оаг1а сихдаьд,
Шуца яхь лаьца со мул хьош ва.

09.01.07 ш.

МАЙРАМАДАГ

***Цига лагере 1992 шера ноябрь бетта чуяьллача
кхалсага дийцачун т1ара язъяь байташ***

Майрамадаг – жожаг1атен кхуврч,
Из ц1и яьккхача дог эьккхадол,
Из дагаехача дега човнаш 1увж,
Хьоа к1алт1абоал.
Ж1алеш т1алехкаш, т1аккха аьрх1а етташ,
Цхьа Даьла мара воацаш г1онча,
Селлара хало, 1азап, г1елал яхьаш
Даьккхар к1ира цу чу.
Майрамадаг, цу сийнача алах,
Тоха хий доацаш, йоагийла хьо,
Ма яйла хьо са берий кьинах,
Х1анз цхьаь я со.
Сенна деза сона ер маьлха дуне,
Укхох тахан малаг1а, фу дергда аз?
Яхача-яьлча лерге латт зовне
Са берилгий оаз...
Майрамадаг - гоама я из юрт,
Цига дахараш адамаш дац.
Цар енача г1елала из ийрча сурт
Духьалара далац.

Пенаца увттабеш мега кагий нах,
Г1абашца кулгаш ч1оаг1а д1адийхке,
Г1алг1ай хилар мара доацаш гунахь
Боабора йийтге, 1ийтге.
1оажал йийхаяр аз Даьлагара,
Бакьда, цо т1аэцанзар кхайкам.
Дежад зиза дехача дега т1ара,
Маца хургба бекхам?

Ду1а де вай массане

Лийхадац аз атта наькьаш,
Хала дарех кьийхкавац.
Нах мо ваьхав, х1аьта вахаш
Ц1ийвала са вийзавац.
Дега ла ма могга хало
Т1акхачарах вехавац.
К1алвисар, гергваь балано,
Хьал ца лоацаш витавац.
Х1аьта ла-м са дукха дийзар,
Цхьа моллаг1вар тешаргвац,
Аз харцонца дукха кьийсар,
Дала к1алвитавац.
Казахстана аренашка
Канаш лохьаде ихав,
Цу казахий кашамашка
Хела везар д1авеллав.
Моцалла доа мо вийста иллав,
Цхьаккха маьже хьоа ца луш,
Т1ехьаг1а хела бийсанна вийлхав
Из сурт г1анакхелахьа гуш.

Мерчи доацаш, к1ай к1ир хьекхаш,
Хела дакъа деллар аз,
Даьлагара бекхам бехаш
Цунга кхайкаш я са оаз,
Къематдийнахъа ялсмаленца
Царна совг1ат дехаш,
Ламаз ду аз, сай ду1ашца
Низ болчунга кхайкаш.
Х1аьта вайна 1откъам баьчоа
Жожаг1ате хийла.
Лайна 1азап дицдергдолчоа
Дала ше кхел йойла.
Кховзткъеи ялх шу хьалхаг1а,
Вай халкъага кхаьча кхел,
Йоаг1аргйоацаш кхы т1ехьаг1а
Оаш массане ду1а дел.

Хьаг1и яхьи

Хьаг1 1а дег чу лела ма е,
Хьаг1 яр х1аман пайдан вац.
Чутехар хьа 1аьржа дале,
Юхевайта мегаргвац.

Хьа яхь хила нийсархошца,
Керда вахар кхолларашца.
Хьа яхь хила доттаг1ашца -
Мехка сибат хувцарашца.

Хьона хьалхар кхычо дергдац,
Цу кхычунца яхье хила.

Дика мара 1а во дергдац,
Цунах тийша даим хила.

Хьаг1 1а дега чу лела ма е,
Хьаг1 яр - мехка бала ба.
Нагахь дог хьа 1аьржа дале,
Хьо Даьлах даьнна шайт1а да.

14.03.09 ш.

Сенах ду аз доаккхал?

Сенах ду аз тахан доаккхал?
Маьтлоам хиларах ду,
Х1ана аьлча, цу ший лаккхал,
Цунна шедар б1аргагу.

Яйнай цунна г1елал, кьизал,
Херцяяь в1овнаш, г1алаш.
Кхы массаг1а, массаг1а алал
Фу дисад цунна ца гуш?!

Сенах ду аз тахан доаккхал?
Вай кагирхоех ду.
Дика мел дар хьо цецваллал
Царна караг1дувл.

Царна мог ц1енош дотта
Шоайла хозаг1а доацаш.
В1аши эшшача уллув отта,
Деша тоама а боацаш.

Сенах ду аз тахан доаккхал?
Вай мехкарех ду.
Мел хъежача 1а б1арг лакхал
Уж массанахъа гу:

Пишка юхе маькх йоттача,
Маха боаккхаш барзкъа деча,
Ц1аг1а, ара лостам лоаттош
Ба уж вайна уллув латташ.

Сенах ду аз тахан доаккхал?
Вай кхувш йолча т1ехъенах.
Дешараха саг цецваккхал
Дика кхеташ бохкарех.

Сенах ду аз тахан доаккхал?
Со визза г1алг1а хиларах!
Даим яйла вай камаьхал,
Ханаш хувцаеларах!

14.03.09 ш.

Тешам боабергбац
(Хетаю кадеташта)

Тхо х1анз а къона да –
Пхийгта мара даьннадац.
Дерриг вахар хьалха да
Малх хьаг1отташ мара бац.

Тахан дегаш да г'оздаьнна,
Оаха ца деш х'ама дац.
Дика х'амаш караг'даьнна,
Тхона юкье к'езига бац.

Яхье дувл тхо нийсархошца,
Яхь дика я - х'аг' я во.
Бувзамаш да доттаг'ашца
Царца декь оаха дика-во.

Оаха тешам боабергбац,
Дика мара дешаргдац.
Шиащ тхона эшаш яц.
Пхиащ мара йоахаргьяц.

Даьчох жоп луш

Даьчох жоп луш хила веза х'ара,
Бакьда, гучох тахан ишта дац.
Во дар дича, даьдац яхаш кьаьра
Дувнаш дуаш тахан к'езга бац.

Вайна юкье бах уж, вайца бувшаш, г'овтташ,
Вай ц'еношкара зулама арабувл.
Наркотикаш йохкаш, пхьарсех маьхий детташ,
Гунахь доацар лохаш к'ийлен баг'аш хул.

Дас човха виц ший во'а, айлаюкье лийнна
Сецца из чувеча, оалаш х'ама дац.

Вешта да ше сийсар, дукха чхьаглар мийнна
Ах бийса ялча мара тхов кIал ваьнна вац.

Даьчох жоп луш хила веза хIара,
Тахан ца лой а кхоана дала дезаргда.
Ма даа, ва нах, ма даа дувнаш къаьра,
Хоаттам беча хана из хала хургда.

ГIоза ена Iуйре бIарга гаций шоана,
Кхийтта боагIаш ма бий дошо малх.
Дуне хьаьнал даа ма дайтадий вайна,
Бе вай тIаккха, бе вай укхан мах!

Бехк ма баккха

Бехк ма баккха, тоам ца хеташ,
Хьога дог аз хайтадац.
Бехк ма баккха, лоархIа ца веш,
Хьона зизаш кхихьадац.

Денна тIехьа кIира доалаш
Ханаш-замаш дIаихай.
БIаьстен тIехьа ахка доалаш
Кьонал сиха дIаяхай.

Бакьда, безам, хьоцар безам
Дег чур хаьда ханаш яц.
Боагаш ба са дега кIерам
Хьо аз йицьяь минот яц...

29.10.08 ш.

**Са кѣа хургда хѣона
(Бегашта язѣяѣ стихаш)**

Са кѣа хургда хѣона, Напсат,
Хѣо юстар ювлаш хиларах.
Хѣана алац ѣа «Азмат, Азмат,
Вац хѣол дега кхоачарах».

Йодаш, йоагѣаш бѣарга яйча
Аз тѣехѣа хѣежаш синош доах.
Хѣона, нагахѣ из ловш хилча
Вай шиѣ кхетаргдар вѣашагѣ.

Бисар а кѣайбабѣ ѣа са корта,
Дог са кастагѣа лазадувѣ.
Йола, Напсат, са коа-карта
Сихагѣа йола хѣай ма хулла.

Са дог соце хѣо я бехке,
Из хѣога массаж кхайкаш да.
Ца йоагѣе, хѣо яргѣа дехке,
Со даим хѣога хѣежаш ва.

Урдонна дала «дѣаѣха сомаш»
Сога тахан тоѣаш дац.
Эшар тѣехѣагѣа дѣалургдолаш,
Ца йоагѣе я хѣо чѣоагѣа харц.

15. 03. 09 ш.

Са юртара мехкарий

Са юртара мехкарий,
Х1ама дац шо хувца.
Да шо хоза, да эздий,
Во дар дац шох дувца.

Са юртара мехкарий,
Мега кхийна д1аайттаб.
Бос лепача шун басильгий
Лир гонахъа д1адаържад.

Са юртара мехкарий,
Шо аз хувца цхъаькхаш бац.
Шох ца вашар короргвий,
Даггара лехача сона-м хац.

Г1алг1айчера мехкарий,
Безам, хъаькьал шеддар да.
Шох ца1 сога нагахъ йоаг1ий
Сай къона дог д1алургда.

Маьлха сердал б1аргагац

(Йи1ий илли)

Водаш, воаг1аш б1аргавайча
Г1ехъа хъежаш синош доах.
Хъона нагахъ из ловш хилча
Вай шиъ кхетаргдар в1ашаг1.

(т1ехъаоалар)

Маълха сердал б1аргагац,
Бетта сердал б1аргагац.
Баъде хет ер доккха дуне,
Гуш яц тахан дунен хозле.

Са дог соце хьо ва бехке
Из хьога кхайкаш массаж да.
Ца воаг1е хьо варгва дехке,
Со даим хьога хъежаш я.

(т1ехъаоалар)

Нанас ара ялийтац со,
Вежараша лораю.
Ва са везар, мичахъа ва хьо
Со чоаг1а йиш еха ма я.

(т1ехъаоалар)

Са дега г1озле хьо ма йий,
Аз сайна хержар хьо ма вий,
Вола сихаг1, к1алхаръяккха,
Дахаргда вай цхъана т1аккха.

(т1ехъаоалар).

Хъа елакъажар

Хъа елакъажаро уйлаш сомайоах
Хъоцарча безамо лай ву со влоах,
Хъа елакъажаро глайгла длайоаккх,
Деррига дуне сов сийрда доаккх.

Хъа елакъажаро са илли декийт,
Зовнегла длаоалаш цун оаз йохийт.
Хъа елакъажаро со цецваьккхав,
Хац сона хьо йоацаш мишта ваьхав.

Хац ер дуне мишта диад,
Хъа елакъажар да селалад.
Хъа елакъажар - шийла кхуркхолг,
Бла-масса лела лоаман члагарг.

Хъа елакъажар - яьнна блясти,
Вай сомий бешара из це эстий.
Хъа елакъажар - агачура бер,
Хъа елакъажар дайна висар кхер.

Хьона ма эшалда елакъажар,
Ма гойла тхона цлаккха маьлхар.
Хъа елакъажаро дуне сийрдадоах,
Хъа елакъажаро глайгла длайоаккх.

Безам

Маца болалу безам, мича кхоачалу?
Из хайнар хъавовзийтал оаш сона.
Безамо цкъаза саг велхаву,
Цкъаза дог ч!ехкаду, ховлий-теш хьона?

Безамо лакха лоам бошабу,
Юкъера хъаг! д!айоаккх цо наха.
Безамо керахь ала лотабу,
Безамца атта да нахаца ваха.

Безамо кхеллаб дунен чу безам,
Ер дуне деррига безамах латт.
Безам беций вай дега лазам,
Из хьокха ца луш саг висац атта.

Безам д!аболалу агара денз хъа,
Нанас бер ший безамца хьест.
Наъна уйлаш сомах, г!анахь а
Ше даъча бера гонахъа кхест.

Безам хьокхалу ховхача дегах,
Къона къаваллалца боаг д!а ца бовш,
Безам д!а ца къасташ ший дег!ах
Дайнадий шоана из каша хьош?!

Ма к!оарга дош да из безам яхар,
Цун ма!ан ма дарра кхетадел шоай!
Безамца боал тоссаш ер лаятта ахар,
Керттерча декхарех да шоана вай!

Хъа б1аргех хьог

Со-м тахан а хьог хъа б1аргех,
Гаьннар ханаш дагаехе.
Лаьрхх1а б1арг бетт цу шун корех,
Г1оза зама духьал ихе.

Со-м х1анз а хьог хъа кулгех,
Сона массаж боча долча.
Хьог со даим хъа басилгех,
Тахан а ц1е-к1ай лепаш йолча.

Со-м тахан а хьог хъа юкбах,
Йи1ий санна эза йолча.
Хьог со дерригача хъа дег1ах,
Са б1аргашта тоам беш долча.

Воаг1аргва со, хьона эше,
Мелла гаьна валарах,
Хоам бе сога хъайна везе,
Тийше цхьалхача дегах.

Кадетий гимн

Тхона малх леп сийрда.
Кхоане тхога хьеж.
Яхаш «ираз хилда»!
Даьхе елакьеж.

Дийша даьлча кхоана,
Д1а-хьа г1оргда тхо.
Даьхе, Дош да хьона,
Йоакхий ергья хьо!

(т1ехьяоалар)

Кадеташ, кадеташ
Дог майра к1антий!
Тхона дулургдоацаш
Цхьаккха х1ама дий!

Вай мохк кхы а хозбеш
Сибат хувцаргда!
Даьй никъ нийсса д1ахьош
Массаза хургда!

Дика деша мара.
Цох х1ама хургдац.
Ховш да - т1аккха мара –
Дизза нах хургдац.

(т1ехьяоалар)

Кадеташ, кадеташ
Дог майра к1антий!
Тхона дулургдоацаш
Цхьаккха х1ама дий!

Раъза я со

(Бегаштаг1а яздаъ илли)

Йо1: Со хьога йоаг1аргьяц,
Хьа т1аваг1а машен яц.
В1аштара даъ ц1енош дац,
Хьа тайпа эздий дац.

З1амсаг: Тоъаргда са ц1енош,
Г1алаш со эшаш вац.
Хьо сога йоаг1е,
Хургва со в1аъхий.

Машен эца-м хала дац,
Из лело сона хац.
Авари ергья,
Со лозавергва.

Йо1: Хьо дег1а ийша ва,
Кисаш дизза ахча дац.
Со мамай йи1иг я,
Хьога я сона лац.

З1амсаг: Дег1 Дала деннар да,
Т1атоха х1ама дац,
Лакха к1оажув лелоргба,
Со лоха хетаргвац.

Йо1: Сибата хоза вац,
Хьона езар пайда бац.

Йижараш т1ехветтаргва,
Сона новкѡа хетаргда.

31амсаг: Сибат сай дар мара дац
Из аз хувцаргдолаш дац.
Хѡо ца1 мара езаш вац,
Хѡо ца йоаг1е я хѡо харц.

Йо1: Раѡза я со, ха йиллал,
Бийса баѡде хилийтал.
Хѡога мара йоаг1аргѡац,
Кхы са ала х1ама дац.

**Вахалва хѡо, могаш, маѡрша
(Горчханов Бадрудин ваѡ 45 шу дузаш)**

Шовзткѡеи пхиѡ дезткѡа дац,
Хѡо воха везаш х1ама дац.
Ва хѡо нач1ал Дала енна,
Дика во1 ва даѡна, нанна.

Левитана санна я оаз,
Гаѡнна гонахѡа хѡо д1ахоз.
Ва хѡо поѡт, драматург,
Прозах ма йоаккхий х1амилг.

Гаѡнна д1аяхай хѡа ц1и,
Даѡкъал хилда хѡо ваѡ ди,
Тахан йола ц1и ца йожаш
Хилва ваха аѡттув болаш.

Дуне атта дуаш вац,
Из ца ховр ва ч1оаг1а харц.
Уйла йий 1а оала дош
Наьха дегашка чу ма дуж.

Вахалва хьо к1ордадалцца,
Вешта аьлча, б1аь шералцца,
Т1ехьено хьо велаволва,
Тахан санна могош хилва.

27.01.2010 ш.

Са 1индарг1а

Са 1индарг1а да соца лелаш,
Аз дер ду цо массаза.
Деце а шийна чухь са долаш,
Сох г1ерташ хул из массаза.

Со 1охайча из а 1охов соца,
Со г1етгача из а хьалг1от.
Къасташ дац укх са сица,
Массаза сона т1ехьа увт.

Ди кхаьла хилча соца хилац,
Из кьайлаг1 цхьаннахь лелаш да.
Са дега гарт цунна хазац,
Из тахан сало1аш да.

**Хьо ца1 мара вац
(Долов Мухьмад ваьча денца)**

Бегаш бира ва хьо т1ера,
Халхара б1ал 1а дика боаккх.
Нагахь ког хьа ца лазаре
Хургвар соцаве ма могга.

Хьо санна бараш дукха ба,
Бакьда, хьо ца1 мара вац.
Хьа ц1и тхона боча я,
«Белуга» хьога мара дац.

Б1аь шу доале а х1анзчул т1ехьаг1а
Х1анз мо кадай хилва хьо.
Дага ма дохалда сомаг1а, г1анахьа
Хье юкьевоацаш дита тхо.

Хьалкхийнав хьо лоаман юрта,
Оамал лоамарочун я.
Вале а мичча беса, вешта
Хьо бакьволчун т1ехьа ва.

Шераш д1аух, хьо-м кьонлуш ва,
Хьона к1ай чо баьннабац.
Шовзткьей барх1 шу даьннад, аьнна
Сага ала могоаргдац.

Дезткьа шера кхы вахалва,
Тха дегаш 1а деладеш.
1ашат йоацаш ма вусалва,
Из я массаза хьа хам беш.

27.01.09 ш.

**Денала т1ехъашка воаккхалургвац
(Чахкиев Мухъмад ваьча денца)**

Дег1а селла лакха нагахъ веце а
Денала т1ехъашка воаккхалургвац.
Мухъмад халхара сел кадай веце а,
Тахан-м ца ваьлча 1ергволаш вац.

1а тхона оттадаьд дулх-хьалт1ам шорта,
Т1амала ше масса ер малар да.
Укхаза болаш ба устаг1ан корта,
Берх1а ба, дилла я, кхы мел дар да.

Новкъостий гулбеннаб хьо даькъал вувца,
Баьхкабац кхы баха моттиг йоацаш.
Баьхкабац деша тоама хабараш дувца.
Баьхкаб уж, Мухъмад, хьо шоай лоарх1аш.

Хья дезал бахалба зе-зулам доацаш,
Во1а нийслойла из эздий йо1.
Хьо санна эздий, кхы сонта воацаш,
Хьалкхувлва, Мухъмад, хья мега во1.

Хьо ма вусалва мехкарий боацаш.
Эздий хьалкхувш латгаш ба уж.
Вусаргвац хьо нейцарий боацаш,
Дикача тайпаех хилба хья уж.

Кховзткъа шера Довханаца вахалва,
Тахан мо в1аши дагара хилда,
Т1ехъений т1ехъенаша хьо велаволва,
Дика мел дар, доттаг1 хья ц1енна хилда!

30.06.09 ш.

Гуйре

Догла делх сигалах кьорг яьлча санна,
Валла а ца соцаш хьекх шийла мух.
Михаш а ягла ерзанаянна,
Блайхача мехка глараглураш ух.

Юхакхоачаргья уж блясти хьяяьлча,
Иштта лел уж Дуне дуаш,
Вайцигар йловхало шоашта хоялча
Цайоагларгья уж кхы кьар ца луш.

Гота хьазилгаш а кхоачаргда юха,
Тлаккха вай готаш араяргья.
Бакьда, тахан морхаш лел лоха,
Доглаша делхаш лоа дахьаргда.

Хьо тха ва

Хьох лаьца массехказа язьяьй аз стихаш,
Бляь язьяйча а дукха хетаргьяцар.
Хьо ма эшалва тхона увттаде шунаш,
Хьо иштта вецаре новкьостий хургбацар.

Хьо велаволва хьай цу тлехьено,
Вонах лораволва хьо Дала.
Вахалва бляь шера, волаш тахан мо,
Кхы ца гуш во хлама, кхы ца гуш бала.

Хьо денна кьонлуш, тоалуш ма воаг1а,
Оамала цкъаза дика хилац.
Хьо тха ва, Хьусен, цудухьа лоарх1 оаха,
Тхоай вешел башхаг1 а тхона хетац.

Хьона ма эшалда хьа дего кьоабал дер,
Дикаш т1а латталва массаза хьо.
Новкьостий ма бий 1а хьош боа никь дакъал бер,
Даиман хьоца уллув да тхо.

Хьа дика-во оаха тхоай лоарх1 хьона,
Из иштта хиларах шеко ма яц.
Везалва Далла, везаш мо тхона,
Хьальбайде кадаш, д1аьхде хьашт дац!

20.12.08 ш.

**Хабаралла худар тол
(Албогачиев Муса ваьча денца дакъал вувцаш)**

Муса паччахь вац, Муса аьла вац,
Муса саг ва Дала кхелла.
Д1аьхдаь дувца эшаш дац –
Вайга хьож из ший ма хулла.

Кхийна веце а 1аьлий-Юрта,
Юртахоша Муса лоарх1.
Лоа мо к1ай ба Мусай корта,
Ков да ц1ена йоацаш йоарх1.

Хьо т1ехъено велаволва –
Кхы боккхаг1а ловца бац!
Юхь1аьрж хинна ма вусалва,
Цул унзараг1 х1ама дац.

Уллув отта новкъост воацаш
Ма вусалва ц1аккха хьо.
Хуле Къурейш мукъавоацаш,
Хьа г1улакха оарцаг1даргда тхо.

Фу дар хьог1 1а саг йоалайича,
Ма сакъердаргдар вай т1аккха,
Хьона в1аштта ши во1 вича
Сий айлургдар ч1оаг1а лакха.

Из хилча хургдар мара дац,
Саг хьоайича веке хьовз.
Хьона фу дергда тхона хац,
Хьо дагавоаллаш тха са хьувз.

Хабаралла худар ма тол,
Вай даьша зехъа яьхадац.
Хьа хьамара аз кад д1амол,
Кхы д1аьхдаь дувца х1ама дац.

06.11.08 ш.

Хьогал д1айоаккх (Дидигова Раяйна)

Ше санна хоза я
Раяй стихаш.
Вай лоамаш санна
Дегаш хьесташ.

Дааро мо вузаву,
Раяй стихаша,
Шийлача шовда мо
Хьогал д1айоаккх,

Гаьнарча Г1инбухье
Цаьхха хьалвиге,
Вай Нана-Наьсаре
Цар со 1овоаккх.

Ц1аьхха дог хьаьсте,
Уж керахь ювш –
Дег т1ара шод баьсте
Ц1ийца д1аувш...

Тахан мо наха езийла хьо,
Чу ма бузалба поэзен малх.
Хьох доаккхал деш массаза хьавоаг1а со,
Рузкба дац, Раиса, биста хьа мах.

25.10.03 г.

**Хъа хъамар айбу кад
(Долов Мухъмад ваъча денца)**

Духхъал Мухъмад ва хьо тхона,
Цхъабарашта «Мага» ва.
Шеввар раъза ма вий хьона,
Хъа сий деш, хьо лоархI аш ба.

Хъаким кхувлар, почте ухар
Мухъмад мара кхы саг вац.
Хий да ухар. Банке водар
Эздий Мухъмад мара вац.

Мега кI ант ваъв хьо ваъча нанас,
Еза цIи я хьох тиллар.
Веза лелаву ценнанас,
Кхер кхычо хьо дI авигар.

Iашата чулаттаргйолаш
Новкъоста саг лохаргъя.
Воашцар хийра ер варгвоацаш
«Встрече» дукхагI кхувларгва.

ХIанзчул тIехьагI бIаь шу даьлча,
Тахан санна волаш.
Кхозза шовзткъеи ворхI ар ваьлча
Иштга наха везаш,

Халкъа, мехка накъавоолаш,
Ваха низ лолба Дала.
Тхо укх «Встрече» кхувларгдолаш
Камаьхал хъа яйла!

Кхыметтел ше ваьча дийнахъа,
Ер з1амаг1 хинна латт.
Иштта, Мухьмад тха сий делахъ –
Хъа хьамар айбу кад!

12.02.08 ш.

**Эздий ва
(Орцханов Къурейш ваьча
денца даькъал вувцаш)**

Ше ма варра эздий ва,
Деналах вохаргвоацаш ва.
Массанахъа из д1акхоач,
Совг1ата лу аз цунна коч.

Хъа коч ираз долаш хийла,
Тиш яллалца ювхайойла.
Коч тишлой а, хьо къонлулва
Массаз тахан санна хилва.

Водаш-воаг1аш б1аргавайча
Дега тоам хул ала доацаш.
Хул из массаз халаг1йолча
Моттиг яц из д1а ца кхоачаш.

«Керда ха» - цун дега г1озал,
Цо ду цох ц1енхаштта доккхал.
Карабулака депутат,
Хъа хьамар айбу тахан кад.

Вахалва хьо ираз долаш,
Иштга тхоца дика волаш.
Хьо воаача сакъердам бац,
Цох ца кхете ва хьо харц.

Аз хъа хъамар айбу кад,
Дукха вахалва ца луш к1абд.
Дика мел дар хьона хилда,
Массаз вахар сийрда хилда!

02.05.2010 ш.

СОДЕРЖАНИЕ

Биография	3
Лабтта марх1аделла (<i>Илли</i>)	4
Цу хана иштта дацар	5
Хьо вицваъ ха йоаг1аргьяц (<i>Чахкиев Идриса Са1ид дагавеха</i>)	6
Новкъосташка	7
Нанас вицваъ вац	9
Халахет	10
Х1аний байташ г1айг1ане?	12
Цхьоаг1о яларе	13
Лоралелаш	14
Г1ехъенна дицлургдац (<i>Илли</i>)	15
Дикага сатувсаш	16
Хьо вар мега къонах (<i>Осмиев Сосе Хъамзат дагалаъца</i>)	18
Вай кара х1ама дац (<i>Котиев Султан-Гири дагалаъца</i>)	19
Хьо тхоцара хаъда вац (<i>Чахкиев Са1ид дагалаъца</i>)	20
Со д1аваълча	21
Нах боаца таъзет	23
Хъаштдоацаш	24
«Сердалога»	25
Балан ди	26
Вахаргва со Шолха	28
Турпала г1ала (<i>Илли</i>)	29
Бакъдар дувцаш	30
Даър диса моттиг яц	31
Кхел ергья Дала (<i>Назам</i>)	33

Уйла йосс	34
Дог хъа ц1ена деце	35
Дог массаза къона да	36
Шераш, сабарде	37
МАЙРАМАДАГ	
<i>(Цига лагере 1992 шера ноябрь бетта чуяьллача кхалсага дийцачун т1ара язъяь байташ)</i>	38
Ду1а де вай массане	39
Хъаг1и яхьи	40
Сенах ду аз доаккхал?	41
Тешам боабергбац <i>(Хетаю кадеташта)</i>	42
Даьчох жоп луш	43
Бехк ма баккха	44
Са къа хургда хъона <i>(Бегашта язъяь стихаш)</i>	45
Са юртарa мехкарий	46
Маьлха сердал б1аргагац <i>(Илли)</i>	46
Хъа елакъажар	48
Безам	49
Хъа б1аргех хъог	50
Кадетий гимн	50
Раьза я со	52
Вахалва хъо, могаш, маьрша <i>(Горчханов Бадрудин ваь 45 шу дузаш)</i>	53
Са 1индарг1а	54
Хъо ца1 мара вац <i>(Долов Мухьмад ваьча денца)</i>	55
Денала т1ехъашка воаккхалургвац <i>(Чахкиев Мухьмад ваьча денца)</i>	56
Гуйре	57
Хъо тха ва	57

Хабаралла худар тол (Албогачиев Муса ваьча денца даькьал вуьцаиш)	58
Хьогал д1айоаккх (Дидигова Раяйна)	60
Хьа хьамар айбу кад (Долов Мухьмад ваьча денца)	61
Эздий ва (Орцханов Къурейиш ваьча денца даькьал вуьцаиш)	62

Для заметок

Для заметок